

LIÊN HIỆP CÁC HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT VIỆT NAM
HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM

NGUYỄN THỊ LÀNH

TANG MA CỦA NGƯỜI PA DÍ
Ở HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG,
TỈNH LÀO CAI

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

LIÊN HIỆP CÁC HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT VIỆT NAM
HỘI VĂN HỌC NGHỆ THUẬT CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM

NGUYỄN THỊ LÀNH

**TANG MA CỦA NGƯỜI PA DÍ
Ở HUYỆN MƯỜNG KHƯƠNG,
TỈNH LÀO CAI**

NHÀ XUẤT BẢN HỘI NHÀ VĂN

**ĐỀ ÁN BẢO TỒN, PHÁT HUY GIÁ TRỊ
TÁC PHẨM VĂN HỌC, NGHỆ THUẬT
CÁC DÂN TỘC THIỂU SỐ VIỆT NAM**

Cố vấn Ban Chỉ đạo: Nhà thơ Hữu Thịnh
Chủ tịch Liên hiệp các Hội Văn học nghệ thuật Việt Nam

BAN CHỈ ĐẠO

1. Nhà văn Tùng Diễm (Trần Quang Diễm) *Trưởng ban*
2. Nhà nghiên cứu, TS. Đoàn Thanh Nô *Phó Trưởng ban*
3. TS. Trịnh Thị Thủy *Phó Trưởng ban*
4. Nhạc sĩ Nông Quốc Bình *Ủy viên kiêm Giám đốc*
5. GS.TS. Nguyễn Xuân Kính *Ủy viên*
6. PGS.TS. Lâm Bá Nam *Ủy viên*
7. ThS. Vũ Công Hội *Ủy viên*
8. ThS. Phạm Văn Trường *Ủy viên*
9. ThS. Nguyễn Nguyên *Ủy viên*
10. ThS. Nguyễn Ngọc Bích *Ủy viên*

Giám đốc

Nhạc sĩ Nông Quốc Bình

LỜI GIỚI THIỆU

Uy ban toàn quốc Liên hiệp các Hội Văn học nghệ thuật Việt Nam là tổ chức chính trị - xã hội - nghề nghiệp, thành viên của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, mái nhà chung của các Hội Văn học nghệ thuật cả nước. Liên hiệp gồm 74 tổ chức thành viên với trên 45.000 hội viên là văn nghệ sĩ thuộc các Hội Văn học nghệ thuật chuyên ngành Trung ương và các Hội Văn học nghệ thuật tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương, trong đó có Hội Văn học nghệ thuật các Dân tộc thiểu số Việt Nam.

Trải qua gần 25 năm hình thành và phát triển, đến nay Hội Văn học nghệ thuật các Dân tộc thiểu số Việt Nam đã có hơn một nghìn hội viên, trong đó gần 600 hội viên là người dân tộc thiểu số hoạt động tại 34 tổ chức cơ sở và các chi hội, tỉnh thành hội trong cả nước. Trong giai đoạn từ năm 1999 đến nay, được sự quan tâm của Đảng và Nhà nước, đã có hàng nghìn công trình, tác phẩm văn học, nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam được sưu tầm, nghiên cứu, biên dịch, sáng tạo.

Bộ sách này là một phần của Đề án “Bảo tồn, phát huy giá trị tác phẩm văn học, nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam”, với mục tiêu là thực hiện chính sách dân tộc của Đảng, Nhà nước nhằm bảo tồn, phát huy giá trị tác phẩm văn học, nghệ thuật các dân tộc thiểu số Việt Nam; quảng bá di sản văn hóa các dân tộc thiểu số Việt Nam với bạn bè thế giới; góp phần xây dựng nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc và xây dựng khối đại đoàn kết toàn dân tộc, thúc đẩy tiến trình đẩy mạnh công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước và hội nhập quốc tế; bổ sung nguồn tài liệu phục vụ công tác giảng dạy, nghiên cứu, trao đổi, giao lưu và phát triển văn hóa giữa các tộc người, nhân dân trong và ngoài nước, với cộng đồng quốc tế.

Bộ sách là kết quả từ kho tài liệu hàng nghìn công trình, tác phẩm đã được nghiên cứu, sưu tầm, biên dịch, sáng tạo qua nhiều thế hệ tác giả, nghệ nhân, hội viên của Hội Văn học nghệ thuật các Dân tộc thiểu số Việt Nam.

Trong quá trình thực hiện bộ sách, Ban Chỉ đạo mong nhận được góp ý của quý bạn đọc gần xa.

TM. BAN CHỈ ĐẠO
TRƯỞNG BAN

Nhà văn Tùng Diễm
Phó Chủ tịch Thường trực
Liên hiệp các Hội Văn học nghệ thuật Việt Nam

CHƯƠNG I

QUAN NIỆM VÀ CHUẨN BỊ TRƯỚC KHI NGƯỜI CHẾT TẮT THỞ

I. QUAN NIỆM VỀ NGUYÊN NHÂN CÁI CHẾT CỦA NGƯỜI PA DÍ

1. Quan niệm về cái chết

Chết là sự kết thúc của một đời người mà ai cũng phải trải qua. Vì vậy, việc làm ma cho người chết là một trong những nghi lễ quan trọng trong chu kỳ đời người. Cũng như nhiều dân tộc khác, người Pa Dí quan niệm cái chết (*tõ tai*) là sự tắt yếu của con người. Con người từ khi sinh ra cho đến lúc mất đi đều mong muốn cho bản thân và những người sống quanh mình luôn luôn tồn tại và phát triển. Mọi hoạt động của cuộc đời một con người suy cho cùng cũng là để phấn đấu cho sự bình sinh, hạnh phúc trường tồn vĩnh cửu. Nhưng khi con người đi đến cái chết thì người ta quan niệm rằng, chết là về với thế giới tâm linh, về miền vĩnh cửu. Ở đó chết không phải là hết mà mọi cái mới chỉ sự bắt đầu, đối với mỗi người cái

chết là không thể tránh khỏi⁽¹⁾.

Đồng bào Pa Dí cho rằng, chết tức là vĩnh biệt mọi người, tạm biệt thế giới trần gian để sang một miền thế giới khác do các thần linh cai quản. Niềm thương tiếc và nỗi nhớ thương của con cháu và những người thân được thể hiện qua việc tổ chức đám tang và việc thờ cúng người chết. Theo ông Pờ Si Hòa ở thôn Dì Thành, xã Tung Chung Phố, huyện Mường Khương quan niệm rằng, chết chỉ là thể xác không còn hoạt động nhưng hồn thì vẫn tồn tại. Một trong các hồn của con người sẽ quay trở về phù hộ con cháu. Các hồn còn lại về với tổ tiên, về với mừng trời, số còn lại ở cùng với thể xác.

Người Pa Dí quan niệm hồn (*khoăn*) là trung tâm của cơ thể sống, tất cả mọi vật sống, trong đó con người đều có hai phần đó là: phần hồn và thể xác. Phần hồn (*khoăn*) là phần nhẹ hơn thể xác và không thể nhìn thấy, không có hình mà có dáng như cái bóng của con người và rất nhẹ nên có thể bay đi khỏi cơ thể để đi chơi quanh quẩn ở xung quanh con người hoặc bay đi sang thế giới do tổ tiên cai quản. Khi chết đi, hồn (*khoăn*) được gọi là ma, ma giống như hình bóng của con người và có cuộc sống như con người trên trần gian cũng ăn, uống, ngủ, nghỉ... Chính vì quan niệm như vậy nên người Pa Dí ở Mường Khương rất

(1) Lê Mai Oanh - *Nghi lễ tang ma cổ truyền của người Cao Lan* (trang 26).